

בכותל האמצעי, שמול הפתח.

כל כוך היה רוחבו אמה, ובין כוך לכוך היה ריוח אמה, ובקצות הכתלים היה משאיר פנוי חצי אמה בתחילתו ובסופו של כל כותל.

נמצא, שבשני הכתלים הארוכים, שאורכם שש אמות, היה מקום לשלשה כוכין עם הרווחים, ובכותל האמצעי, שאורכו ארבע אמות היו שני כוכין, וביחד שמונה כוכין.

והכוכין, ארכן ארבע אמות, שלש אמות בשביל אורך המת, (189) ואמה אחת בשביל הארון שהוא מונח בו.

ורומן, גובה הכוכים שבע טפחים, עבור גובה הארון שהוא ששה טפחים, ועוד טפח כדי שהארון יכנס בריוח לכוך. וגם כדי שיהיה חלל טפח בין הארון לגג הכוך, כדי שלא יטמאו האנשים העוברים על גבי המערה. (190)

ורחבן, ששה טפחים, שהם אמה. (191)

קא-א

רבי שמעון אומר: עושה תוכה של מערה שש אמות רוחב, על שמונה אמות אורך.

ופותח לתוכה שלשה עשר כוך, ארבעה מכאן, בכותל הארוך שלימין הפתח, וארבעה מכאן, בכותל הארוך שלשמאל הפתח. כי היות שיש שם שמונה אמות, אפשר לעשות ארבעה כוכין. אמה לכל כוך, ושלש אמות לרווחים שביניהם, וחצי אמה לשני קצות הכותל.

ושלשה כוכין מכנגדן. בכותל האמצעי שמול הפתח, שאורכו שש אמות. שלש אמות לכוכין, ושתי אמות לרווחים שביניהם, וחצי אמה לכל קצה.

ואחד מימין הפתח, ואחד מן השמאל, הרי שלשה עשר כוכין. ובגמרא יתבאר היכן עשו את שני הכוכין הללו.

ועושה חצר על פי המערה. הקבלן או הלוקח

יותר בגלל החלל טפח. כי אם לא היה חלל טפח, היתה הטומאה עולה רק כנגד המת. ועל ידי החלל טפח מתפשטת הטומאה בכל הכוך, ואחר כך בוקעת ועולה מכל הצדדים. תוס' ד"ה ורומן.

191. ואף שגוף האדם לבד תופס אמה, זה רק כשהוא לבוש. אבל מת שאינו לבוש כל כך אינו תופס רק ביחד עם הארון אמה.

והראיה משיעור מקוה, שהוא אמה על אמה. ואיך יכנס אדם שרוחבו אמה לתוך שטח מצומצם של אמה, והרי "אמה באמתא היכי יתיב?" אלא ודאי, שאדם ערום תופס פחות מאמה. תוס' ד"ה ורחבן.

189. כך מפרש הרשב"ם. והתוס' הוכיחו ששלש אמות הוא גובה האדם רק עד לכתפיו. והאמה הרביעית בשביל הצואר והראש ועובי הקרשים של הארון. תוס' ד"ה והכוכין.

190. כך מפרש הרשב"ם. וכתבו התוס', שזה לא היה מועיל רק שלא יטמאו בטומאה דאורייתא אבל טומאה דרבנן יש גם בכגון זה. והראיה מהגמרא בברכות [יט ב] מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים, ומשמע שם שרק לדבר מצוה כגון לראות מלכים, לא גזרו רבנו. אבל לדבר הרשות אסור מדרבנן אפילו כשיש שם חלל טפח.

וכתבו עוד, שצריך לומר שהכוכים היה להם פתח מהצד. שאם לא כן, אדרבה, היה הטמא

למערה. ואם האדמה רכה, צריך להשאיר יותר מאמה בין כוך לכוך, ולא יעשה יותר מארבעה או חמשה כוכין למערה. והוא הדין לגבי מספר המערות שבחצר, לפי חזק הקרקע ירבה או ימעט במספר המערות.

גמרא:

והוינן בה: **הני תרי**, אותם שני הכוכים שמיימין לפתח ולשמאלו, לדברי רבי שמעון, **לחיבא שדי לחו?** היכן הוא עושה אותם?

אי לבראי, אם בכותל הכניסה למערה, מימין ומשמאל הפתח ממש מתחת לחצר, (193) **הא קמיתרשי**, הרי נושאי המטה המתעכבים בחצר עם המטה, ידרכו על הקברים שמתחתם. (194)

ותו, הא תנן במסכת אהלות: חצר הקבר, העומד בתוכו טהור. (195) ואילו לדברי רבי

מקום לעשות לו קבר, עושה חצר, מקום פנוי למעלה לפני המערה, **שש על שש** אמות, **כמלא המטה וקובריה**, כדי שיוכלו ליכנס שם נושאי המטה עם המטה.

ופותח לתוכה, לתוך החצר, **שתי מערות. אחת מכאן**, זו האמורה, (192) **ואחת מכאן**, עוד מערה נוספת ממולה, דהיינו שתי מערות לחצר, שבכל אחת שמונה כוכין. ונושאי המטה באים עם המטה משני הצדדים הפנויים של החצר, כדי שלא יצטרכו לדרוך על מערות קבורה.

רבי שמעון אומר: פותח לתוך החצר **ארבע** מערות **לארבע רוחותיה** של החצר, ובכל מערה שלשה עשר כוכין.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: **הכל לפי הפלע.** שאם המערה חצובה בסלע קשה, אין צורך להשאיר אמה בין כוך לכוך, ואפשר לעשות אפילו יותר משלשה עשר כוכין

שסביב החצר בדרכם לחצר. ששם הדריסה היא היא רק לזמן מועט, ואין קפידא בכך לדעת רבי שמעון. אבל כאן הם מתעכבים זמן רב. רשב"ם. וכתבו התוס', שהגמרא היתה יכולה לשאול, אם כן, יפגשו הכוכים שבמערה זו עם הכוכים שבמערה שלידה. אלא שעל זה היה אפשר לתרץ את התירוץ של הגמרא להלן שמדובר במעמיק. לכן שאלו קושיא זו שאין עליה תשובה. תוס' ד"ה אי.

195. ואף שלדברי רבי שמעון החצר מוקפת מערות מכל צדדיה ואם כן ודאי עבר על גבי מערה בדרכו לחצר. צריך לומר שהגיע לחצר בשידה תיבה ומגדל ולא נטמא מהמערות. רשב"ם.

192. הרשב"ם הוכיח מהגמרא דלהלן, שלא מדובר בשתי מערות נוספות מלבד זו האמורה לעיל, אלא רק במערה אחת נוספת. וכתב עוד, שלכן נקטה המשנה את הסדר הזה, קודם מערה ואחר כך חצר, ושוב מערה, משום שלא שייך לכתוב "ועושה חצר, ופותח לתוכה שתי מערות". משום שכל זמן שאין שם מערה אין עליה שם חצר. שחצר נקראת המקום המשמש לכניסת בית או מערה. ולכן היתה צריכה המשנה קודם לכתוב שעושה מערה.

193. שהמערה היתה בעומק מתחת לפני החצר. והיו יורדים בסולם או במדרגות מהחצר אל המערה. תוס' ד"ה ועושה וד"ה דעביד [בסופו].

194. ואינו דומה לדריסת האנשים על המערות